

20. SZÁZADI MAGYAR TÖRTÉNÉSZPORTRÉK

A professzionális magyar történetírás intézményrendszere és személyi feltételei a 19. század utolsó harmadában alakultak ki. A szervezeti keretek megteremtése szempontjából az egyik legfontosabb dátumnak 1867 tekintendő. Ebben az évben alakult meg a Magyar Történelmi Társulat, amely a magyar történészek, történelemtanárok és a történelem iránt intenzíven érdeklődő olvasók ma is működő szakmai szervezete. A társulat lapjaként ugyanebben az évben látott napvilágot a *Századok* első száma, amely a magyar történészek azóta folyamatosan megjelenő és ahhoz fogható orgánuma, mint német nyelvterületen a *Historische Zeitschrift* (1859), Franciaországban a *Revue historique* (1876), Angliában az *English Historical Review* (1886) és az Egyesült Államokban az *American Historical Review* (1895).

A következő nagy lépés a Magyar Országos Levéltár felállítása volt 1875-ben. Ide gyűjtötték össze és azóta is itt őrzik az országos hatókörű kormányzati szervek iratait, valamint számos egyéb jellegű anyagot, például családi levéltárakat és személyi hagyatékokat. A következő években egyre-másra nyitották meg kapuikat a megyei levéltárak is. Ez a forráskutatás és forrás-publikációk számára teremtett új távlatokat.

A személyi feltételek javulásában az egyetemi oktatás modernizálása játszott döntő szerepet. A század utolsó harmadáig az ország első és legnagyobb egyetemén, a budapestin is csak egyetlen történelem tanszék működött, amelynek tanárai magyar és egyetemes történetet, ókort, középkort és újkort egyaránt oktattak. Az 1880-as években megkezdődött a specializálódás, vagyis a tanszékek időrend és tematikák szerinti osztódása. A Magyar Történelmi Társulat 1885-ös kongresszusán elfogadott határozatok értelmében hozzáálltak a szemináriumi-intézeti rendszer kiépítéséhez. A berlini egyetem gyakorlatát adaptálva ennek elsődleges célja a legtehetségesebb hallgatók kiválogatása és speciális szakképzésben való részesítésük, vagyis az utánpótlás nevelése volt.

Az egyetemi oktatás modernizálásában és egy új, az addigi polihistorokkal és amatőrökkel szemben immár professzionális történészgeneráció kinevelésében ketten játszottak döntő szerepet: az oklevél- és címertant tanító Fejérfpataky László (1857–1923), aki 1887-től volt a Történelmi Szeminárium

vezető tanára, és Marczali Henrik (1856–1940), aki 1895-től oktatott közép-kori és újkori magyar történelmet, s 1912 és 1919 között töltötte be Történelmi Szeminárium igazgatói tisztét. Szemináriumán, amely híres volt igényességéről, a két világháború közötti jeles magyar történészek többsége – Domanovszky Sándor, Hajnal István, Hóman Bálint, Mályusz Elemér, Szekfű Gyula stb. – megfordult.

A 20. századi magyar történetírókkal foglalkozó számunk ennek a nagy generációnak a bemutatásával indul. Bár tematikai és módszertani szempontból mindegyikük a maga útját járta, igényességben hasonlítottak egymásra. Életművük a magyar historiográfia értékes hagyatéka. A következő nemzedéket hárman képviselik összeállításunkban: a Szekfű-tanítvány Kosáry Domokos, a Mályusz-tanítvány Jakó Zsigmond s a gondolatilag Hajnal Istvánhoz és Erdei Ferenchez kötődő Imreh István. Bár a történelem viharai őket jobban megforgatták, mint elődeiket, az ő teljesítményük is impozáns. A 20. századi nagy elődök sorát a már 1945 után szocializálódott Szűcs Jenővel zárjuk, aki nemcsak medievistaként, hanem a magyar nacionalizmus kutatójaként és a komparatív régiótörténet művelőjeként is beírta nevét a magyar történetírás történetébe.

Szerzőink ugyancsak több nemzedéket jelenítenek meg. A legidősebbek többnyire már professor emeritusok, és hárman közülük az MTA tagjai, a középgenerációt képviselők egyetemi tanárok és az MTA doktori, míg a legfiatalabbak a 21. század PhD-fokozattal rendelkező ígéretei.

KKGy

